

CSALÁDTÁMOGATÁSI PROGRAMOK

- Magyarországon a társadalom 1981 óta fogy. Évente átlagosan 40 ezerrel csökken a népesség. A demográfiai programok ezt a problémát kívánják orvosolni.
- Demográfusok szerint a népességfogyás megállításához a születési és a halálzási oldalon is célzott szakpolitikai lépésekre van szükség.
- A bejelentett családvédelmi akcióterv a megszületendő gyermekek érdekében lakhatási, hitelezési támogatásokat, adó- és járulékkedvezményeket jelentenek.
- A Családvédelmi Akciótervnek volt rövidtávú hatása házasságok és születések számának növekedésére, a családmodellek változására.
- A programok hatást gyakoroltak a lakás- és gépjármű hitelezés helyzetére.
- Szakértők szerint a női foglalkoztatás növelése érdekében hozott döntések sikerességét a közvélemény ellenállása gátolja.
- Elemzők szerint a családtámogatási programok után ugrásszerű növekedés, majd stagnálás figyelhető meg a termékenységi adatokban, amely előrevetíti, hogy újabb támogatások kialakítására van szükség a további gyermekek megszületése érdekében.

A Képviselői Információs Szolgálat Infojegyzete a kormány demográfiai akciótervének folyamányaként bevezetett Családvédelmi akcióterv elemeit és azok hatásait járja körbe a megjelent demográfiai elemzések és statisztikai adatok tükrében.

A demográfiai reform szükségessége

A kormány a Budapesti Demográfiai Csúcs keretében 2017-ben jelentette be a **demográfiai akciótervet**, amelynek célja, hogy **2030-ra Magyarországon az 1,5 százalékos termékenységi rátát 2,1-re emelje**. A teljes termékenységi arányszám (TTA) egy nő élete folyamán születendő gyermekeinek számát mutatja meg ([KSH NKI](#)). A gyermekvállalás kapcsán a termékenységi arányszám mellett a másik fontos demográfiai mutató a születések száma. A születések száma az elmúlt 10 évben évi 90 ezer körül alakult, de nem éri el a 2008-as gazdasági válság előtti szintet. 2020-ban ugyanakkor közel 3 ezer gyermekkel több született (92 233), mint 2019-ben ([KSH](#)).

CSALÁDVÉDELMI AKCIÓTERV

A kormány családtámogatási intézkedéseinek elemzéséről szóló kiadványában a **jövő kihívásai** közt a **halandósági értékek javítását, a család és munka összeegyeztetésének elősegítését, a fiatalok családalapításának, a nagycsaládos életpálya és az apák szerepének támogatását és mindezek Kárpát-medencére történő kiterjesztését tűzte ki célul** ([EMMI, 2017](#)). A demográfiai program megvalósítása érdekében 2019. februárjában, és 2020. nyarán jelentette be a kormány a **Családvédelmi akcióterv** elemeinek részleteit (a magyar családtámogatási rendszer korábbi elemeiről a Családtámogatás Infojegyzet ([2015/55](#)) ad felvilágosítást):

Babaváró Támogatás

A program legnépszerűbb eleme a "babaváró támogatás", amely fiatal házaspárok számára elérhető szabad felhasználású kölcsön, 10 millió forintig. A támogatás fontos eleme, a hitelhez az állam kamattámogatást biztosít, valamint a második, és a harmadik gyermek születése esetén gyermekvállalási támogatást nyújt. ([44/2019](#). (III. 12.) Korm. rendelet).

CSOK-kölcsönök

A CSOK Infojegyzetben ([2016/36](#)) részletezett támogatási formát kibővítették a programban. Új elemként jelent meg a **Falusi CSOK**. A **Magyar Falu Program** keretében ([17/2016](#). (II.10.) Korm. rendelet) hátrányos helyzetű, legfeljebb 5000 fős településen igényelhető vissza nem térítendő támogatás. 2022-ig vehető igénybe, gyermekenként növekvő összeggel, használt lakás és ház vásárlására, illetve a vásárolt ingatlan felújítására, korszerűsítésére, kibővítésére. 2020. végéig közel 17 ezren vették igénybe, 88 milliárd forint értékben ([Csalad.hu](#)).

Jelzáloghitelekhez nyújtott támogatások bővítése

2019. júliusától bevezetett intézkedés jelzáloghitel elengedéséhez igénybe vehető támogatás a második vagy további gyermekeket vállaló családok számára. A gyermek születését megelőzően felvett hitelre jár.

Nagycsaládosok autóvásárlási támogatása

A nagycsaládosok gépkocsi szerzését segítő támogatás 7 ülésű új autó vásárlásához nyújt 2,5 millió forintot, amely 2019. július 1-je óta igényelhető a Magyar Államkincstártól. A kormány tájékoztatása szerint ezt a támogatási formát eddig 20 ezren vették igénybe (EMMI, 2021). 2020-ban összesen 128 ezer személyautót vásároltak az emberek (Portfólió, 2021).

Négy- vagy többgyermekes anyák SZJA-mentessége

2020. januárjától nem kell személyi jövedelemadót fizetniük azoknak az anyáknak, akik legalább négy gyermeket nevelnek fel. Értékhatár nélkül vehető igénybe minden bér jellegű jövedelem után és önálló tevékenységből származó jövedelem esetén (NAV, 2020).

Bölcsődefejlesztési programok

A bejelentett intézkedés szerint 2022-ig 70 ezerre növekszik a bölcsődei férőhelyek száma (2020-ban: 50 208); és 740 helyett 1100 településen lesz elérhető az ellátás. A költségvetésből 40 milliárdot kíván a kormány a bölcsődék finanszírozására fordítani. A fejlesztési program az óvodákat is érinti (Család.hu).

Nagyszülői GYED bevezetése

2020-tól a nem nyugdíjas nagyszülők is jogosulttá válhatnak gyermekgondozási díjra. A támogatási formáról részletes adatokat és elemzést talál a Nagyszülői GYED Infojegyzetünkben (2019/50). A nagyszülői GYED-re 2020-ban 1,3 milliárd forint állt rendelkezésre a költségvetésben.

Lakásfelújítási támogatás

Az akcióterv folytatásaként bejelentett támogatás 2021. januárjától igényelhető. Felújítási költség visszatérítése a beruházás 50 százalékáig a legalább egy gyermeket nevelő családok

számára. Elemzők szerint a támogatás hatásairól adat még nem áll rendelkezésre, de a használt lakások piacán hozhat fellendülést (Napi.hu, 2020. október 14.)

A támogatások igénybe vétele

A családvédelmi akciótervben szereplő támogatásokat 2020. júliusáig **145 ezren igényelték és 784 milliárd forint kölcsönt folyósítottak** a bankok. A párok körülbelül 75 ezer gyereket vállaltak a szerződésekben (EMMI, 2020).

A PROGRAMOK HATÁSA

A Kopp Mária Intézet 2019 és 2020-ban több reprezentatív **felmérést végzett a családvédelmi Akcióterv** fogadtatásával és **hatásaival kapcsolatban**. A 2019 elején a megkérdezettek az intézkedések közül **leginkább a bölcsődei férőhelyek bővítését, a gyermekek utáni jelzáloghitel-elengedést, a fiatal házások babaváró támogatásának a bevezetését, a 4 gyermekes anyák SZJA-mentességét és a CSOK bővítését értékelték pozitívan**. A felmérésben résztvevők **63 százaléka szerint az intézkedések alkalmasak a népességfogyás megállítására** (KINCS, 2019a).

Családmodellek

A Tárki kutatói szerint a 2015–2016, valamint 2019 második felétől tapasztalható „házassági boom” nem makrogazdasági okokkal, hanem szakpolitikai intézkedésekkel magyarázható. **Főként az első házások kedvezménye, a CSOK és a babaváró hitel, valamint az élettársi kapcsolatok elismerésére vonatkozó jogszabályi változások járulhattak hozzá a házassági kedv emelkedéséhez**. Ennek ellenére az első tartós párkapcsolat formájának **a házasságtól az élettársi kapcsolat felé való eltolódása nem állt meg**, egyre többen nevelnek élettársi kapcsolatban gyermekeket. 2016-ban a tartós párkapcsolatok 23,2 százaléka volt élettársi kapcsolat. 2015-ben a gyerekek 52 százaléka, 2019-ben 61 százaléka született házasságban. (Kapitány-Murinkó, 2020). A KINCS felmérésében a válaszadók 52 százaléka tartotta fontosnak a házasságot a gyermekvállaláshoz (KINCS, 2019b).

Demográfusok szerint a **fenti eredmények a gyermekvállalás és a házasságkötés közötti kapcsolat fellazulására utalnak**, mivel a születésszámok tekintetében nem tapasztaltak látványos változást, bár az addig megjelent 2020-as adatokat biztatónak találták ([Kapitány-Murinkó, 2020](#)). Javaslatuk szerint a termékenység növekedését célzó szakpolitikák tervezésekor *"érdemes lehet figyelembe venni, hogy nem minden gyermek tervezett, illetve nem minden gyermek a tervezett időpontban születik"*.

A magyar családpolitika kiemelten támogatja a nagycsaládok családmodellét, a harmadik gyermek megszületését ([ÁSZ, 2021](#)). A **harmadikként született gyermekek aránya növekedést mutat** (12-ről 14 százalékra), a negyedik és további gyermekek aránya csökken. Az adatok a kétgyermekes modell visszaszorulását mutatják ([Kapitány-Murinkó, 2020](#)). A családi adókedvezmény bevezetése megnövelte a harmadik gyermek vállalásának valószínűségét, viszont a hosszabb támogatott gyerekvállalási szabadság nem módosította a termékenységi gyakorlatot ([Spéder, 2019](#)).

Születések száma

Születések számának alakulása két demográfiai mutatóval együtt értelmezhető (TTA, szülőképes korú nők száma). Az elmúlt 30 évben az élve születések száma folyamatosan csökkent. 2020-ban kezdett nagyobb mértékben emelkedni, de még így sem éri el a 2010 előtti szintet ([KSH](#)).

A **szülőképes korú nők száma** 2011 és 2018 között 5,8%-kal, 136 ezer fővel **csökkent**. 2011–2018 közt 21% termékenységemelés mellett 2% születésszám emelkedés történt ([KSH](#)). Demográfiai szakértők felhívják a figyelmet, hogy **kevesebb anya azonos termékenységi szint mellett is kevesebb gyermeket hoz világra, sőt növekvő termékenységi szint mellett is csökkenhet a születések száma** ([Óri-Spéder, 2020](#)).

A KSH népesedési szakértői szerint a **népességcsökkenés hosszabb távú megállításához feltétlenül szükséges a termékenység reprodukciós szintjének elérése vagy jelentős megközelítése**. TTA értékének több, mint 40

százalékkal kellene emelkednie 2033-ra, ha ezt addig szeretnék elérni. Emellett a szakértők a halandóság tartós és jelentős csökkentését ajánlják a népesség természetes fogyásának mérséklésére, vagy megállítására ([KSH](#)).

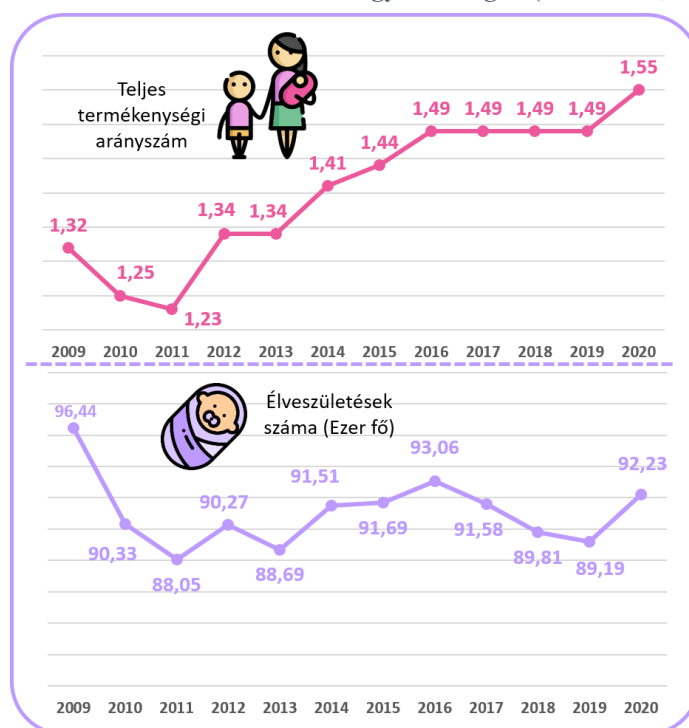
Nemek közti egyenlőség, foglalkoztatás

A kisgyermekes nők gazdasági aktivitására és foglalkoztatására jelentős hatást gyakorolnak a családpolitikai intézkedések. (ld. [2019/48](#) és [2019/24](#) Infojegyzet). Több tanulmány mutatta ki az elmúlt években, hogy a nemek közti egyenlőség javítása hozzájárul a termékenység növeléséhez ([EIGE, 2017](#)). A Nemek Közti Egyenlőség Index 2020-ban Magyarországon 53 (EU-28 átlaga 67,9) ([EIGE, 2020](#)).

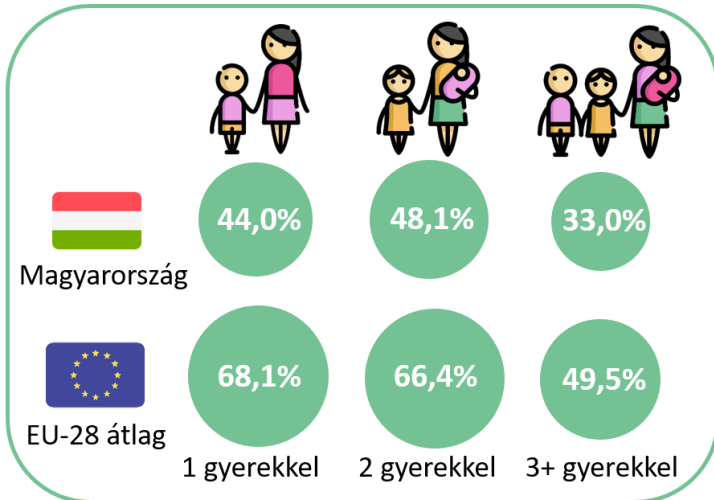
A MNB 2019-ben közzétett **versenyképességi programjában** – a demográfiai fordulat elérése érdekében tett ajánlásaiban – a **család és a munkavállalás összeegyeztethetőségének támogatása, valamint az egészségügyi rendszer családbarát fejlesztése szerepel**.

Ehhez szükséges a kisgyermeket nevelő nők **foglalkoztatási rátájának emelése, amely nemzetközi összevetésben hazánkban alacsony** ([MNB, 2019](#)). A 25–49-éves nők körében a **6 évnél fiatalabb gyermeket nevelő anyák foglalkoztatási rátája 2019-ben 42,8% volt**, ami elmarad az EU-28 63,4%-os átlagától ([Eurostat](#)).

1. ábra: Születési mutatók Magyarországon (2009–2020)

2. ábra: 6 éven aluli gyereket nevelő anyák munkavállalási rátája, 2019

Forrás: [Infoszolg/Eurostat](#)

Magyarországon a közvélekedés szerint az a legmegfelelőbb, ha az anya gyermekének hároméves koráig otthon marad. Ez korlátozza a kisgyermekes anyák munkavállalása érdekében hozott szakpolitikai intézkedések rövid távú hatását ([Makay, 2018](#)).

A Három Királyfi, Három Királynő Mozgalmi reintegrációs kutatásában megkérdezett édesanyák 36%-a szerint a gyermekvállalás legnagyobb akadály a pénzühiány, a lakhatás, a munkaerőpiaci és a párkapcsolati problémák ([Három királyfi, 2020a](#)). A megkérdezett munkáltatók három negyede tudta visszavenni dolgozóit gyermekvállalás után ([Három királyfi, 2020b](#)). A Kopp Mária Intézet 2019-es felmérése szerint az anyák számára a legideálisabb a rugalmas foglalkoztatás. A felmérés szerint csökken az anyai munkavállalás ellenzőinek száma a gyermek 3 éves kora felett ([KINCS, 2019b](#)).

Hitelezés

Az új hiteltermékek közül **Babaváró támogatás vált leginkább a hitelpiac jelentős elemévé.** 2020 nyaráig 82 ezer szerződést kötöttek meg, összesen 785 milliárd forint értékben. A MNB felmérése szerint az adósok háromnegyede lakáscélt is megvalósított a kölcsön segítségével, 41 százalékuk a legfelső jövedelmi ötdobbe tartozik ([Fellner-Marosi-Szabó, 2021](#)).

Szegénység, egyenlőtlenségek

Szakértők szerint a normatív családtámogatási ellátások alkalmasak leginkább a szegénység, egyenlőtlenségek csökkentésére ([Gábos-Kopasz-Donika, 2020](#)). Az **alanyi jogon járó pénzübeli családtámogatási ellátásokra fordított GDP arányos összeg az igénybevevők számának fogyatkozása és a támogatás öszszegének változatlanúsága miatt azonban csökken.** A munkához köthető támogatási formák preferenciája jellemző ([Nagy-Paulay, 2021](#)).

A Számvevőszék 2021-es elemzése szerint magyar termékenységi ráta trendvonala lépcsőzetesen növekszik. Az *"ugrásszerű emelkedések a családtámogatási programok bevezetését követő időszakokban figyelhetők meg, melyeket azonban stagnálás követ."* Az elemzés következtetései szerint a **pénzügyi ösztönzők önmagukban nem elegendőek a gyermekvállalást akadályozó összes tényező kezelésére.** A családtámogatások felhasználásának hatékonysága érdekében, a főállású anyaság foglalkoztatási jogviszonyának bevezetését és a második gyermek megszületésének további ösztönzését javasolják ([ASZ, 2021](#)).

Források:

- Családpolitika 2021. Elemzés, [ÁSZ 2021](#)
- A születések és a termékenység irányzatai és demográfiai jellemzői [KSH 2020](#)
- Kapitány Balázs–Murinkó Livia: Párkapcsolati változások, termékenységi trendek – In: Társadalmi Riport 2020 [TARKI 2020](#)
- Kreiszné Hudák Emese: Mi kell a demográfiai fordulathoz? [MNB 2020](#)
- Spéder Zsolt: A hazai termékenységi magatartás nemzetközi összehasonlításban [MTA 2019](#)
- Makay Zsuzsanna: Gyermekvállalás, női munkavállalás In: Demográfiai Portré 2018 [KSH NKI 2018](#)

Készítette: Máté Olga
Képviselői Információs Szolgálat
E-mail: infoszolg@parlament.hu

infoszolg

Internet: www.parlament.hu/infoszolg
Intranet: intra.parlament.hu/infoszolg/
Tel.: (1) 441-6486